

რედაქცია

სამონსონოვის ქუჩაზე, ნაზაროვის სახლში, პირველ კლასიკურ გიმნაზიის უკან.
სეფლის-მალაქის, მიიღება თბილისში «დროების» რედაქციაში, ქუთაისში, ჭილაძეების წიგნის მაღაზიაში, გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: В. Тифлис, № редакция «Дროба»
«დროების» ფასი
მთელის წლისა... 9 მან. წლისთვის... 3 მან.
ექვსის თვისა... 5 მან. ერთის თვისა... 1 მან.

დროება

ბამონის უძველესი ორშაბათის ბარდა.

ფასი განცხადებისა

სტრუქონზე რვა კაპ. განცხადება მიიღება ქართულს რუსულს და სხვა ენებზედ.
თუ საჭიროება მოითხოვს, რედაქცია გაასწორებს და შეამოკლებს დასაბუთებელ გამოცხადებულ წერილებს. დაუბუთებელ წერილებს რედაქცია ვერ დაუბუთებს ავტორს.
ცალკე ნომერა «დროებისა» ღირს 5 კაპუცია

1883-ე წელიწადი.

თბილისი, 1 იანვარი 1884 წ.

ღმრთე უკანასკნელად დაეწერეთ შარშანდელი წლის ციხეები დღიურ ქრონიკაში, სამი ოთხად შევცვალეთ და წარსული წელი ისტორიას ჩავაბარეთ თავის ავით და კარგით, კეთილით და ბოროტით, სიამაყით და სილაპროქით. ჩვენც ყოველად სანაქებო ჩვეულები-სამებრ ვალად გვაწევს ამ წლის გადასინჯვა, კეთილით ნუგეშობა და ბოროტის გაკიცხვა, ქვეყნისათვის სასარგებლო მოვლენის სიამოვნებით მიღება და უსარგებლოსა და მანქანი შორს განდევნა... ღიალ, ეს ჩვეულება სწორედ რომ ღირს-შესანიშნავია და მიბაძვაცა გვმართებს, მაგრამ... მაგრამ ზოგი ჩვენს მდგომარეობასაც დააკვირდით და ისე გავკიცხეთ, თუ ჯეროვანად ვერ ვასრულებთ ჩვენს დანიშნულებას და სამართლიანად ავსა და კარგს თავის საწყაოთი ვერ მიუწყავთ...

**

წარსულმა წელმა წაგვართვა ორი შესანიშნავი მოღვაწე. წაგვართვა დიდებული პოეტი, ჩვენის ჟურნალ-გაზეთობის თუმცა ძვირი, მაგრამ ძვირფასი სტუმარი, ჩვენის საოცარის ბუნების სულთა-შებრავის კალმით გამო-

«დროების» ტელეგრაფი, 1 იანვარი.

გეგმვა.

«შემოვადგი ფენი, გუგულობდით ღმერთი, ფენი ჩემი, კვალი—ანგლოზისა.»
(ჩვეულებრივი მეგობრების სიტყვები ხალხში, ახალ-წლის დამადგე).
შემოვადგი ფენი, გილოცავთ, გწავლობდით წმინდა ვასილი, ამის მადლით იყავით პურით და ღვინით ავსილი ჩემს ნათესავებს კვლი აჩნს წმინდისა ანგლოზისა...
ისა გლოცავდით, გფარავდით, უფლის მარჯვენით რა ზისა...
გულზე სატ-დასკუნებულა მოკდივარ, მომინარან, მადლი უფლისა მომიმდის, წმინდანი ჩემთან არანს...
თელის ტაბაჯი მიჭირავს, სანთლებით განალებული,
ზედ ხობადაა, პურ—ღვინო, საქრო და კარცლი ქებული,
ზედვე აწევია: ვაშლები, ალვა და ტონანაყა,
შაქარი, თაფლი, ჩურჩხულა, და ერთიც პატარა ტყეა... *)

*) უწინდელს დროში, საქართველოში, მეფის წინ უყვას დაანარცხებდენ, ახალ-წლის მოლოცვის დღეს, და იტყობდენ: «შენს მტერს გულშაოა.»
პეტრორი.

ხატველი; წაგვართვა ბრიგოლ ორბელიანი, რომლის ნიქსაც უფრო ფართო ასპარეზი ევადრებოდა, მაგრამ რომელსაც უსაპარეზობამ ამ ბოლოს დროს თავ-განწირულობით წარმოათქმევინა «იგა აღარ ვარ, რაც ვიყავ...» შარშან დაგვარგეთ სერგეი მესხიცი, რომელმაც თავის მოვალეობაზედ გადააგო თავი. სამწუხარო იყო მთელის საქართველოსათვის ამ ორთა სიკვდილი, მაგრამ სანუგეშო იყო ის საერთო და პირუთენელი თანაგრძობა, რომელიც საქართველოს ყოველი კუთხიდან აღმოაჩინეს. ამ თანაგრძობაში უმეტესი ხალისი აღუძრა ახალ მოღვაწეთ, უფრო გაამხნევა და გაუფრთხულა იმ ლიტერატურას, რომელსაც ჩვენ ყველანი უნდა ვემსახურებოდეთ.

**

ჩვენს ლიტერატურაში შრომა და მოქმედება მეტის-მეტე უმადური რამ არის, მაგრამ ამასაც ნუ დავმალოთ, რომ თუ ამ ოცს წელიწადში გვეყოფა რამ წარმატება, თუ სწავლაში დედა-ენას უფრო ჯეროვანს ყურადღებას აქცევენ, თუ თავდა-ზნაურობა მხად არის ხარჯიც კი გაიწიროს, ოღონდ თავის გიმნაზიის დაარსებას მოეწიროს, თუ ყოველივე უსამართლობა შეძლებისამებრ საჯაროდ გა-

ეს მოჭხკდეს თქვენსა მომუხნეს და დამარცხდეთ მტერსა...
განათლდეს ჩვენი ქვეყანა, გამარჯვდეს ჩვენი ურასა!..
მომაჭკეს: «ნობათია», «დროება», «ივერია» და «მეწყესია», —
არან ჩვენი მომდგრები და ჩვენი ენის ფესვია...
გილოცავთ ახალ-წელაწადს, ძველისთვის არა მტყაღანს,
სიკეთეს ვერას შეგუვარს და კოტრინი იყო ძალანს!..
(მ). რაფ: მრისთავი.

სახალწლო

მადლობა ღმერთს. — შიშინობა და იმედი. — უალ-მაყალი ჩვენს რედაქციაში. — გარემოებათა შესაფერი საუბარი — საყვარლო, მშვიდობით! — კიდევ რკინის გზა. — წერილი, საიქილდგან გამოცხადებლი სიღნაღში. — სურამის ტურტურა. — 34 წლის იუბილე ჩვენი თეატრისა.
მს ერთი წელიწადიც, როგორც იყო, გადავაგორეთ. მადლობაა ღმერთს. ჩვენს გარემოებაში, არა თუ ბედნიერად ცხოვრების გატარებაა მისალოცავი; არამედ ისიც ბედნიერების აღგილზედ უნდა ჩაითვალოს, რომ ამდენი ხანი მინც კიდევ პირში სული გვიდგია... არა, პირში კა არა, სული კბილით გვიჭირავს, ცოტაოდენი ნიშან წყალი კიდევ გვატყვია. სწორედ მოგახსენოთ, ესეც დიდი ღვთის წყალობაა.

მოცხადდება ხოლმე და მესაფურო დაფასება მოვლის, — ეს ყოველივე, თუ სრულიად არა, ნახევრად მაინც, ჩვენს ლიტერატურას უნდა ჩაუფარდეს ან-გარიშში. ლიტერატურის მეოხებით იმ დროს ანდერძი ავუფეთ, როდესაც ქართველ მოსწავლეებს თავიანთი ენა სასაცილოდ ჰქონდათ ავდებულნი. მხლა იქაც კი, სადაც უწინ ქართველის კვალი არ მოიპოვებოდა, მოსწავლენი ცდილობდნენ დიდს პედაგოგიურს ქეშმარიტებას არ უმტყუნონ და თავიანთი ენა და ლიტერატურა საფუძვლიანად შეისწავლონ. სადაც უწინ ქართულად დაწერილ ფურცელსაც ვერ შეხვდებოდით, ეხლა ბიბლიოთეკებს არსებენ და დღე-და-ღღე ახალის გამოცემებით ავსებენ...

**

თვით მთავრობაც დარწმუნდა რომ უამსიტემოდ არავითარი სწავლა კარგს ნაყოფს არ გამოიღებს და შარშან ამ აზრით დადგინებულ იქნა ის ბრძნული განკარგულება, რომლის ძალითაც სასულიერო სასწავლებლებში ქართულს ენას მიეცეს შტატის უფლება და სასულიერო სემინარიაში ქართული ლიტერატურის კათედრა დაარსდეს. იქნება ზოგიერთა პირთა წყალობით ამ ზომამ ჯეროვანი ნაყო-

რას მეუბნებით, ბატონებო, ჩვენს დროში კაცი დარწმუნებული იყოს, რომ მისი უგემური სიცოცხლე არა ჰქილია ბეწვზე, რომელიც გაწუდება ფიცხლავ, რაკი ერთი დაუბერავს აე-კაცობის შხამიანი ნიავი; იცოდეს, რომ ასეთი სიცოცხლე შერჩება მას მთელი ერთი წლის განმავლობაში მაინც, — განა მეტი უნდა-ღა ვისმეს და თუ წინადვე არა აქვს ამ გვარი რწმუნება, ექნეწულობს, ვაი თუ ვერ გავატარო ერთ წელიწადსაო, ვაი თუ ამ ხანში შემემთხვას რამ ისეთი გარემოება, რომელსაც მოსდევს ესა და ეს მუხლი კანონებისაო, და უცებ ვაი თუ, ერთი გაცვეთილი კალმის მოსმით, ამოიგაოს ჩემი სახელი სწორ ამხანაგთა, ნათესავთა და თანამომეტა სიიღვან, ამოირეცხოს თვით ჩემის სამშობლოს მიჯნებიდამაო, — ჰო, თუ ასეთი ჩვეულებრივი და საყოველთაო შავი ეჭვები მოსდობდა კაცს წლის დამდევს, უცება ჰხედავს, რომ მთელმა წელიწადმა «მშვიდობიანად» ჩაიარა, რწყილიც არ აჰფრენია შიშის მსხვერპლს, განა ის არ არის ღირსი მიეულოცო ახალი წელიწადი!...

**

არა, ნამდვილად მილოცვის ღირსია ყოველი ჩვენგანი... რაც შეეხება მომავლის შიშს, ეს ხომ აუცილებელი თანამგზავი უნდა იყოს

ფი ვერ მოიტანოს და ამ საგნების სწავლება კარგად ვერ წავიდეს, მაგრამ მაშინ დამნაშავენი იქნებიან თვით აღმასრულებელნი და არა კანონის შემქმნელნი, რომელთაც თავიანთ კეთილი აზრი წარსულს წელს ჩვენს სკოლებს განუბრტყელეს.

**

ზანღილი წლის ჰორიზონტზე ამ განკარგულების მეტს შესანიშნავს სხვას ვერას ვამჩნევთ. წლის მიწურულზედ მოგვდის მხოლოდ სასიამოვნო ამბები, რომ თავდა-ზნაურობას მიუყვია ხელი გიმნაზიის დასარსებლად ფულის გაწერისათვის, და ბორის მახრის თავდა-ზნაურობას თოთხმეტი ათასი თუმანი გახვედრია. მაწერა არ არის ძნელი, მაგრამ შეიძლება თუ არა კომისია აღსრულებას და ჩაჰყრის თუ ვერა საძირკველს იმ საქმისას, რომელზედაც იმდენი ლაპარაკი იყო თავდა-ზნაურობაში ამ ორის წლის წინად და რომელიც უკანასკნელ დრომდის ხელ-შეუხებელი რჩებოდა? ჩვენის აზრით, თუ კომისია ნახევრად მაინც შეასრულებს ამ საქმეს და ნახევარ ფულს მაინც რაიმე ღონისძიებით მოაგროვებს, საუკუნო სახელს დაიმსახურებს ჩვენს ისტორიაში.

**

სკოლის საქმესთან ერთად თითქო

ჩვენი, რადგან ვიცით, რომ «შიში შეიქმს სიყვარულსა»... აი, აქედგან დაიბადა სიყვარულის აღმგზნები შიში, რომელსაც ვვერდში აეტუზა რაღაცა მაცდური და ტკბილი იმედიც...

**

რაც აქამდის ვილაპარაკე მკითხველთან, ეს იყო გუშინ საგნად ცხარე ბაასისა და ყალ-მაყლისა ჩვენს რედაქციაში. ზოგი იძახობდა, რომაო შიშიანობა კანონიერი მოვლენაა ჩვენში... ზოგის ფიქრით კი, ჩვენი ეხლანდელი დრო ისეთი ნაიერი ჰანრაკით დატრიალდა, რომ შიშიანობამ უნდა წამოისხას გულდა-ნაბადო, დაგვანებოს თავი და ჩვენ დაფრჩეთ პირის-პირ მხოლოდ საამო იმედისა, რომელიც მოგვეცემს ჩვენი ქვეყნის აღორძინებასა და ბედნიერებასაო.

ამ ლაპარაკში, მე, როგორც შუათანა, დინჯმა კაცმა, როგორც, საზოგადოდ, ნამდვილმა ქართველმა, ორ-წყალ შუა დარჩიმა ვირჩიე. ჩემის აზრით, შიშიც უნდა გექონდეს, მოკრძალებაც და კანკალ ცახცახიც უნდა აგვიტანდეს ხოლმე; მაგრამ... რადგანაც რედაქციაში ამისთანა ნამდვილი ქართველები უმრავლესობას შეადგენდენ, ქამიტომ გადაწყვიტეთ, რომ, მართალია, მისალოცი არა აქვსთ-რა ქართველ მკითხველებს, მაგ-

იმედი გვეძლევა, რომ გამოირკვევა აგრეთვე მებატონეებისა და იმ გლეხების დამოკიდებულება, რომელთაც ხიზნები ჰქვიათ და რომელნიც მართლა ისეთი უცნაური პირობებით არიან შეკრულნი მებატონეებთან, რომ ამ საგნის რიგინად დაბოლოებისათვის ბევრი შრომა და ჯაფა დასჭირდება იმათ, ვისაც ეს მძიმე საქმე მიწნდება. მაგრამ ასე თუ ისე, საქმე მალე უნდა გათავდეს.

წარსულს წელს ერთი გაზეთი დროებით დაეკარგეთ, ერთი ჟურნალი მიხრწნილ მოხუცებულსავეთ «კაიბარა», მაგრამ სამაგიეროდ დაგვება და «ქართული ბიბლიოთეკა», «მწიგნოსი» და «ნობათი». სხეციალურ ორგანების დაფუძნება ჩვენს საჭიროა თუ არა, მომავალი გამოაჩენს, მაგრამ საყმაწვილო ჟურნალზედ კი დაბეჯითებით შეგვიძლიან ვსთქვათ, რომ იგი აუცილებელი მოთხოვნაა ჩვენს სკოლებისათვის, საიდანაც გამოსვლის შემდეგ ბავშვები ხშირად კითხვასაც კი იფიქრებენ რიგინი წიგნების უქონლობის გამო. ჩვენ დღევანდელს ბედნიერს დღეს ვისურვებთ არა თუ ახალ ჟურნალებისათვის წარმატებასა და კეთილ-დღეობას, არამედ ვინაჲთა, რომ ჩვენი თანამომე «შრომა» კვლად მკვდრეთით აღმდგარიყოს და ჩვენთან ერთად გაეწიოს უღელი ჩვენის ქვეყნის სამსახურისათვის.

ბოლოს ორიოდ სიტყვით გვინდა მოვიხსენიოთ ჩვენი თეატრიც, რომ

რამ მაინც მილოცვის ღირსნი არიანო, და რაკი მიეულოცოთ, ბარემ ისე, რომ ცოტა ბარაკაც ეტყობოდეს ამ მილოცვასაო. ბარაკა იმაში უნდა გამოიხატოს, რომ გაზეთის ახალ წლის ნომერში არ დაიბეჭდოს არც ერთი განცხადებაო. ამითი ჩვენ პირდაპირ დავანახებთ მკითხველებს, რომ ჩვენ გვინდა საგანსოდ დაგვეკებოს ხალისი დაჯალაჯი შრომისა და მცუადინეობისაო.

პრაქტიკად ეჭაშნიკა ჩვენს რედაქტორს ასეთი გადაწყვეტილება: «ხალხნო-ჯამათნო! ნუ დამღუპეთ—თითო ოროლა გროში შემოდის განცხადებები, მათარა შედგათს იძლევა გაზეთის ხარჯის ასაყენებლად, ეგ წყაროც რომ მოიხპოს, რაღა ეშველებდა გაზეთს, მაგის ხარჯს რითი გაეუძლოვო. რომ დამეკებოს და განცხადება აღარ შემოვიდეს, მაშინ ან თქვენ საიღამ გაგოდებთ, ან გაზეთს რა უფუფოვა?...» მაგრამ, როგორც იყო, დაეშაშინეთ რედაქტორი იმ მოსაზრებით, რომ აქ დაკვებებს არ ექნება ადგილი. მართლაც, თუ დღეს არ ვბეჭდებთ განცხადებებს, ეგ იმიტომეკი არა, რომ არა გვეკონდეს, (მაგისთანავე ეჭვითუ შემოგაქეთ, მართლაც ინგლისის მადანისა მაინც არა გცხენდათ?), არამედ იმიტომ, რომ ჩვენ თითონ არა გვწადიან მათი დაბეჭდება. მაშასადამე, აქ თუ დაკვებებას იტყვით, უნდა დაგვეკებოს მხოლოდ ისა, რომ აღარ გვექნება წა-

მელმაც პირველში იმდენი სიამოვნება გვაგვმა და ბოლოს დროს ძველიც ჩავაგაშარა და ახალიც არ გვაღირსა. თუ როგორმე შეფეთებულხართ ამ ბოლოს დროს ქართულს თეატრში, არასანატრელს სურათს დაინახავდით. პუბლიკას ვერ დავმუხრებთ თეატრის საქმეში მონაწილენი, — პუბლიკა დადის, მაგრამ რა პუბლიკა... მისაც კი თეატრში დასწრებით ესტეტიკური სიამოვნების მოპოება სურს, ქართული თეატრი უკაცრავად დაგვირჩება მასთან, მაგრამ მაგიერობას გაუწევს ლეკურის თამაშობა, ელვა და ქუხილი, ბორკილები და ტუსადების ფარაჯა, კინტოების განუწყვეტელი ლოთობა. წარმოიდგინეთ რა სცენა უნდა იყოს ის სცენა, ან როგორ გულ-კეთილი უნდა იყოს ის პუბლიკა, რომელიც მაგ. შემდეგს სურათს ადვილად იტანს: აიხდება ფარდა, მოისმის ქუხილის სამაგიეროდ განუწყვეტელი სკამების ბრაზუნნი და ქარიშხლის მაგიერად საბერველის ქმუტუნნი და ამ დროს სცენაზედ დგანან მოთამაშენი რაღაცას ლაპარაკობენ. ლაპარაკისა სრულიად არაფის რა ესმის ამ ბრაზუნსა და ქმუტუნში; წინ-მხლობნიც კი ორს სიტყვას ვერ არჩევენ მთელს მოქმედებაში და ბოლოს, როცა ფარდა დაეშვება, ასტყდება საშინელი ტაშის-ცემა და ბრავეს ძახილი და აქტიორებიც სცენაზედ გამოდიან და ისე უკრავენ თავს პუბლიკას, თითქო აქ არაფერი ამბავიაო. ან კიდევ ყოველ წარმოდგენაზედ გულს მოგიკლავთ ახალი «დაწესებულება» ჩვენს თე-

დელი განცხადების დაბეჭდვისა. დანა შეიძლება ასეთი რამ დაგვეკვებოს! განა მოხდება, რომ ჩვენ უკან დაუბრუნოთ ვისმეს განცხადება, როდესაც მის დასაბეჭდად ჯილდოს იძლევიან? ეს ყოველად წარმოუდგენელია. თითონ რედაქტორიც დაგვეთანხმება, რომ ის უკან არაფის დაუბრუნებს მოტანილ განცხადებას. მეტი, ძლიერ ვაი-ვაგლანით, დაგვეყაბულდა, რომ მთელი გაზეთის ნომერი გაეხადა მსხვერპლად ჩვენი და თავისი ნაწერებისა, მხოლოდ მე კი წამაშურსიყულა: «ეგებ არ დამღუპო და «დროებაზე» მაინც განცხადება როგორმე მოაქციო ფელტონშიო: არ ეგონათ მკითხველებს, ვითომ გაზეთი დახურულა, რაკი ხელის-მოწერაზედ არა არის-რა ნათქვამი ახალ წლის ნომერშიო.»

მეტი გზა არ იყო, უნდა მეხატრა რედაქტორის სამართლიანი მოსაზრებისათვის და ამიტომ საქვეყნოდ ვაცხადებთ, რომ «დროებაზედ» მიიღება ხელის-მოწერა 1884 წ. და რაც უფრო მომეტებულს მკითხველს შეიძენს ჩვენი გაზეთი, მით უფრო მომეტებული ხალისი მიეცემათ თითონ რედაქტორსაც, გამოამცემლებსაც, თანამშრომლებსაც, მესტამბებსაც, ამწყობებსაც და მკითხველებსაც. მხოლოდ თავში სავცემი ისა გვჩვენება, რომ... რასაც წამს პატარა ემხში შეეღვივართ და სულითა-გულითა გვწადიან ცოტა მადანზედ მიავიყვანოთ

ატრში, რომელიც ბალანგების შესაფერი უფროა, ვიდრე თეატრისა. ზოგიერთ მოთამაშეს ჰყავს თავის მომხრედ ვიღაც საექვო პირები, რომელნიც თავიანთ უზღველი მოქმედებით და უხეიროდ გატარებულ სცენისათვისაც კი ტაშის ცემით პუბლიკას მოსვენებას არ აძლევენ. ბანა არა, ახალ არტისტებ შორის ზოგნი ნიჭიერებიც ურევიათ, მაგრამ რა ჰქნას მათმა ნიჭმა, რომ ერთი ხელ-მძღვენილი, ერთი მრჩეველი არაფინა ჰყავთ; რა გააწყოს მათმა თამაშობამ, როდესაც ყველა ძველ საუკეთესო მოთამაშეთა ერთბაშად გამოარება თეატრს მძიმე ქრილობასავით დაეტყო. რა ჰქნან აქტიორებმა, როდესაც იმისთანა პიესის წარმოდგენა შეხვდებათ, რომელშიაც მთელი მოქმედება და რამდენიმე მოქმედი პირი სრულიად უმნიშვნელოა პიესაში; რომელსაც არც თავი ეტყობა, არც ბოლო, არც რაიმე პსიხოლოგიური ანალიზი, არც მოქმედებათა ერთი-ერთმანერთზედ მიმდევრობა; რომელშიაც თავის დახოცილების სისხლში გასერილი ავაზაკი ბარათაშვილის «მერანის» მოსმენაზედ უცრად ძარღ მარქსის მიმდევრად გადაიქცევა?

ნუ თუ ჩვენს თეატრის აღსასრულმა მოაღწია? ღმერთმა ნუ ქნას. ჩვენს თეატრს იმდენი სამსახური მიუქლის ჩვენის საზოგადოებისა და საერთო საქმის წინაშე, იმდენი სიამოვნება უჩვენებია, რომ მისი მოსპობა სამგლოვიარო ზარსავით გაისმის ქართველებისათვის. თუ ორიოდვე ჰქმნა რიტება წარმოვსთქვით თეატრის შესა-

«არ გათუბდება ყოჩანი, ბეგრად რომ ჰქსუნა ქვიშით; მეტი ჯანი არ არის. უნდა ჩველეთათ თავები და მივაბჯინოთ ფატირ თვალები ისევ იმისთანა საგნებს, რომელნიც «სტრახში» არიან მიტეპულნი, ანუ, როგორც ჩვენა ვხმარობთ ეხლა, «დამხლვეველ» აზოგადობაში არიან შეტანილნი. ამისთანა საგნები ჩამოთვალა დაუფიქრებმა რუსეთის ჰოტემა სტროგინმა.

იმისი აზრით, ეხლა თამაშად შეიქმნიან ვადვიაროთ, მაგ. ამ გარი ჰქმნა რიტებანიო: «Для варки цей нужна капуста», ანუ «единожды одинь—одинь» და სხვანი.

ამიტომაც ჩვენს საუბარი მხოლოდ შეიძლება იყოს გარემოებათა შედგენი. საგანი თხელი, პატარა, ნაკლებ მნიშვნელობიანი. მაგრამ რასა იქ! «აფია თუ კარგიაო, ქალო, წყენი ქმარიაო». ჩვენი ხვედრი წერილმანობა, ჰიყომაყა რამეები. ღუწერილმანდეთ. რა გაეწყობა... მკებ აქაც პატარა რამ საკბილო ჩაივადლო ხელში....

ჰო, და, მართალია დღეს ექსტრორდინარული დღეა, მაგრამ დაბე-

გებ, ეს მწარე ჰქმნა რიტება წრფელმა გულ-მტკივნელობამ გვათქმევინა და იმედულობამ, რომ საქმეს როგორმე მოეწელება და ჩვენი თეატრი კვლად იმ მნიშვნელობას მოიპოვებს, რა ნიშნელობაც უწინა ჰქონდა.

უხსოთი 1883 წელს.

წარსული წელიწადი მძიმე და საშინელი წელიწადი იყო არამტოლმე-როპისთვის, არამედ აზიისთვისაც და თითქმის აფრიკისთვისაც კი. ამ წლის დაწყებისათანავე პოლიტიკურს ცოვრებაში აიშალა იმისთანა ღრუბლები, რომელთაც თან უნდა მოჰყოლოდა ზარბაზნების ქვე-ქუხილი, ტყეის ეტყეა და კაცთა შემშუსრავი გრიგლი. მართმა სახელმწიფომ მგორეს გადახხედა მრისხანედ, მუქარის თვლით და მთელი მერობა ცალ-ცალკე გავუფებად დაიყო; ერთმა ჯგუფამ ქეორეს მუშტი მიუღერა; მეჭკრეს სურთიერთ შორის კავშირი, რათა ერთ-თებულის ძლით შემშუსრონ, ჩანქანსხეა სახელმწიფოანი, რომელნიც მათ რამიმე ხელს უტარავენ, ეცილებიან, ცოტათი რითმე მათს ინტერესებს ეხებებიან და მათს წადილს და განზარაზავათ წინ ელობებიან. შუელი ხალხი შიშით და ძრწოლით მოლოდა—დღეს არა, ხვალ დაიგრილებს ზარბაზანი და მთელს მერობას ომის სუნი აედითბაო.

წარსულმა წელიწადმა ყველა დასდევა მზრუნველობის დალი, აგრამ ისეთი საწინელება არც ერთს ხალხს არ გამოუვლია, როგორც გამოიარა ყოველ ტანჯულმა, «მარდ მებრძოლმა შაფის ბედისამ»... სტრანგეთმა. წარსულმა წელიწადმა დადამისათანავე წაუსტაცა ამ სასიკადალურ ქვეყ-

დელი სიტყვისათვის ყველა დღერთმანეთსა ჰგანან, განსხვავება მათში არა არიარა. თუ უკან არ, წინ წასვლის იმედი, შედგათის ოლოდნი ხომ არსადამ გამოიქიტება. ამის-დაკვალობაზედ, ჩვენ დღესაც იმავე საგნებს მოვიკიდოთ ხელ, რაც ეიწროთა გვაქვს შემოფაროლული. მართალია, ამებზე წერა დაეკვებება და, ვინ იცის, იქნება, ოდისმე სხვა ნორი მზე ამობრწყინდა ჩვენს მხარეში, მაშინ, საუბიკრებელა, რომ ევლარც კი ვისარგებლოთ ჰედარებთი ოვისუფლებით. მაგრამ მაინც არა გეწყობარა. ღეე, ისედაგვეკვებოს პატარ-პატარა, წერილან მოე-ლენათა გაქექ-გახჩრეკა...

მე, რაც იქნება—იქნება. მისთანა დარდიან საგანს რომ გავყვი, სად წავა გოგანი, კისრებიც მოვიჭრიოთ და მაშინ ხომ სრულებით ყნო ვეგონებთ მკითხველებსაც დახვებსაც. ისეც დაილოცოს წერილ-ფოტა, ჰიყო-მაყოები. სწერე ამებზე, რამდენიც შენს გულსა და სუსს იამებოდეს, მხოლოდ ცოტადი სიფთხილე აქაც კი იქონიე, ამიომ რომ ნამეტანი გულლიაობა მაგდოდ არ გამოგადგება. პულოთ ივ პირი ახალწელს, რითაც შეგვეძლოდეს. ძველი წელიწადი გენსობათ; იქ ისეთი არა იყო-რა საწყა, რომ მისი მოგონებით ვისმეს პირი წერწყვი მოუვიდეს. ჯანი და სუიც წას-

ნის თვალს, ხალხს დღემ გამბეჭა... ეს სამაგალითო მულის-შეილი, დამფუძნებელი და მკიდრი ბურჟი მესამე რესპუბლიკისა...

წერ რიგთან არ მივბარებინა მგლოვიარე საფრანგეთს დიდებულნი გვამი საფლავისაგან, როდესაც ვამოკყვეს ფეხი, როგორც გარემო, აგრეთვე შინაურ ტერორს, რომელნიც ამ გენიოსმა მფრანგეთსა და აქამდისინ ადარასსანდენ.

გამბეჭას სიკვილით გალაღებულმა ბერძანის ყოლად-ძლიერმა ძარცვლერმა აუტყუა სფრანგეთს ჯერ რაღაცა წერილობრივი და მერე ამითი რომ ვერა გახდა, ჩამოაკლას მისი მოძმე და ბერძენი მოკავშირე ხალხი—იტალია, რომელთაც თუიორნ დასდო კავშირი. შემდეგ თითქმის წასწახუნ მერე მოათესავე ხალხს—მსაწინას რომელთაც აგრეთვე განიზრახა კავშირის შეკრება სფრანგეთის წინაღმდეგ, მათ სიტყვით ბევრი ეცა ბასმარკი სფრანგეთის დამცირება, მაგრამ უერა ვახდარა და საფრანგეთი ისევ ისევ დიდებულ და საუკეთესო ქვეყნად დარჩა.

ბისმარკმა კი ვერა დააკლორა, მაგრამ, მოშორდ თუ არა გამბეჭას მზრუნველი თვალი, საფრანგეთმა მამშინათვე შეცდომა შეცდომაზე დაიწყო და ბოლოს სეთს მდგომარეობაში ჩავარდა, რომ თითქმის დაღუპვასა ღამოდა. ჯერ კიდევ რიგთან არ ვაწყყო თაფი საქმეები მადამასკარზე და ტუნისში, როდესაც ტონკინი აიტყნა. ამო პნამის დედაქალაქი და გასწიასონტაის და ბაქინ-

ვლია წარსულს. იგი იყო თუ კარგი, იმან ჩაიარა. რისწათმეცაც შეეძლო, წავგართვა. მხლ ხომ ევლარას მოგვედევება... მშვიობით, წარსულო, მშვიდობით! ნუარ გვაჩვენოს ერთმანეთი... საყვარლო, მშვიდობით!

* *

ახლად დაბადებული, ნორჩი, უსუური წელიწადი წყობა კარგი ნიშნებით, ჩვენი რკინიგზა, დიდის ხნის ოროლობისა და ფხმძიმეობის შემდეგ, როლს დაწვა როგინზედ და შობა ამ წლისათვის ფიად შესანიშნაური რეფორმები. როგორც გავიგეთ, ტყუბი ერთად უშობნია მაგრამ მინც აკუშერები გვარწმუნებენ, რომ მშობიარობამ ძალიან სლად ჩაიარა და ამას იქით მარტო პარენტის კეთილ-გონიერებაზედ იქნა დამოკიდებული მისი ჯანმრთელობა.

მართი რეფორმა განხორციელდება 24 დაროვი მასტერების ადგილებსა, გზის რულ სიგძეზედ. მერე რეფორმა კარ-ჰყოფს გზაზედ ნამეტანს ყარაღს. აქამდის თუ ვერსზე ერთი ყარული ედგათ, დღეის იქით აპირებენ ოველ სამ ვერსზე ერთი ყარაულის დაყენებას და, ამიტომ, ორი კაცი დათხოვნას. ძიდევესულ არ უშობნა, რაც რამ საშობი ჰყავს აქეთა-ბაქის გზის გამგეობასა. მაგრამ დღი მეტად სალი დაუშქრია და ამომ ჩამომავლობა ყანმრთელი იქნაო. ნეტავი ასე იჯოს.

გის ასაღებად. აქ ახლა ჩინეთი წამოედგა, — თუ ამ სიმავრებს აიღებ, უომრად სარ გადამრჩებიო. ბაიშართა დიპლომატიური ლაპარაკი მორიგებაზე ამ ორ სახელმწიფოს შუა და ამ დროს საფრანგეთმა კიდევ დაიპყრა სონტაი. ამ შემთხვევამ ცხადად დაწათლად გამოაჩინა საფრანგეთის ძლიერება და ჩინეთის უძლიერება. ჩინეთმა ქედი მოიღრია და ესლა მარკიზი ძენგის პირით ევედრება ინგლისს—ოლონდ საფრანგეთთან მომარგე და კუნძულს ხაინანს დაგთმობო, მაგრამ, როგორც ეტყობა, საფრანგეთი არა უტიკრობს მოთხოვნას, ეიდრემდის ბაქინგასაც არ აიღებს და მტკიცედ არ დაამყარებს ამ მხარეში თავის უზენაესთ უფლებათა. საფრანგეთმა ბოლოს საქმე იმ გვახად დაატრიალა, რომ ეჭვი არ არის, მამარჯვებული გამოვა ამ გაჭირებულნი მდგომარეობიდან და ყოველს მტკილმასაც გასწიარებს.

ამ გარემოე ურიგობას და არეულობას თან, საფრანგეთს დაერთო შინაური უწყისობაც. მადრემდის გამბეჭას ხმა ჰქუხდა საფრანგეთში, ეიდრემდის იმას ვაყრა ძლიერ ხელში მისი ბედის ჩარხი, ყველა პოლიტიკური დასები საღაც მიკუნტულოყენენ და ხმა ჩასწყვეტდათ. მიუთარა თუ არა ის საფლავს, იმათაც მამონე თევი ამოყვეს და შექმნეს ხმა-მალა ლაღანი. ასე გასინჯეთ, რომ ყოველად უძლიერნი და დამცირებულნი მონარხიული დასნიც კი გააშხენა მისმა სიკვილიმა და ყველა გამოიყვანა მოქმედების ასპარეზზედ. ტანტის შემთხვევით და მათ მომზრეთ გათამამებამ, თე-წასულობამ იქამდინ მიალწია, რომ პროკლამაციებიც კი გამოსცეს და ხმა მალა იწყეს ღაღადი—ჩვენა ვართ, კანონიერნი, ღვთისგან დაყენებულნი გამბეჭნი საფ-

მართლაც, ძალიან მშობიარობაა, თქვენმა მშემ. უცებ ამისთანა რეფორმები, რომელნიც ასე ამსუბუქებენ საქმეს! უნდა დაჯდეს კაცი და ესაყვარლოს მათ. იტყვი შესაძლებელია საქმის გაადვილება, სხვა რაღა უნდა კაცობრიობის წარმატებას! ხელად ექვას ვერსიან გზაზედ აღმოჩნდა, რომ აქამდის 24 დაროვი მასტერები ტყუილად ჰყოლიათ და ფუტად უხარჯიან მათზე ჯამაგირები, მქვას ყარაულში ოთხასი კაცი სრულებით მომეტებული ყოფილა გზისათვის და მათზედ დახარჯული ჯამაგირი ფუტად წასვლიათ გზის აქციონერებს! სუმრობა საქმეა—უცებ დანიბადოს ისეთი რეფორმა, რომ ამოდენა გადაჭარბებული მუქთა-ყლაპია ხალხი აღმოაჩინოს ერთი ბეწო გზაზედ!.. ღმერთი მოწყალეა, ამას იქით უფრო ზორბა რეფორმების გაჩენას უნდა ველოდეთ. შეიძლება ამავე წელს, ცხრა თვის უკან, თუ მშობიარობა არ წახდა გამგეობას, ახალი რეფორმა ენახეთ კიდევ, რომელიც გადასწყვეტავს, რომ დანარჩენი დაროვი მასტერების ადგილებიც გაუქმდენ, გარდა ერთი «ობერისა», მათი უფროსისა, აგრეთვე სრულებით აღარ იყენენ გზაზედ რაღაც წერილებსა ყარაულები არიან, აღარ იქმნენ გზებზედ არც კონდუქტორები, არც მამინისტები, არც მათი თანამშემწენი, არც სტანციების უფროსები და არც

სხვები. ღარჩენ მხოლოდ გზის მოურავნი, ტრაქციის უფროსნი, მოძრაობის ზედამხედვენი და ერთი ოციოდე ახალი კონტროლიორები. მამონ უფრო კარგად იმუშავენს გზა და ეს ბედნიერი უფროსები უფრო გარჩვენბან, რომ მთლად იმათ დარჩეთ ის ჯამაგირები, რომელნიც ეწლა მიაქეთ ზემოხსენებულ წერილებსა მსახურებს. აბა, ეს რეფორმა იქნება, რაც იქნება, აი!..

რანგეთისაო, თუ არ მონარხია, სხვა ვერც ერთი ფორმა გამგეობისა ფებს ვერ მოიკიდებს საფრანგეთის ნიღაგზედო, გარდა მონარხისა, სხვა არც ერთს ფორმას არ შეუძლიან შიანი-ქოს საფრანგეთს ბედნიერებაო, რისპუბლიკა გლუბათ, მოგვმართეთ, გვიწამეთ ჩვენ და მარტო ჩვენ შეგვიძლიან, დავიფართო ყოველი განსაცდელისაგან, რომელიც უკანასკნელმა რესპუბლიკამ განვიშადათო. ის კი დაივიწყეს ამ ეკებატონებმა, რომ მამბეტა იყო მხოლოდ გამომეტყველი ჭრანტუბების ფიქრისა და აზრისა... მით ბუნებაც წინააღმდეგ მონარხიელ დასთა და მათე, მამბეტას სიკვილით შემდეგ, ულომბელომა სიკვილითა მოკვეთა გრაფი მამბორის სიტოცხლეც, და მასთან ერთად წარილო ყოველივე შიში რესპუბლიკისა და უკანასკნელი სასოება და იმედლი მონარხილთა. ამ ტანტის შემთხვევის სიკვილის შემდეგ ეს უკანასკნელი ისე დაიბნენ, ისე არ დაიჩინენ ერთმანეთში, რომ თავისა და ბედს ალარაფერი გააგებთ.

როდესაც მონარხიელთ ამგვარი მოძრაობა ჰქონდათ, ამავე დროს აღმოუჩნდა საფრანგეთს კიდევ სხვა შინაური მტერი-ანარაქია, რომელიც ყველა მტრებზე უფრო საშიშია რესპუბლიკისთვის. შიძრა მუშა ხალხი და მუქარით მიმართა რესპუბლიკის არსებობას, მაგრამ აქაც ზომიერმა და ლიბერალულმა რესპუბლიკამ გაიმარჯვა და ეს მტერიც დაადუშა, თუ სამუდამოდ არა, დროებით შინც.

წარსული წელიწადნი მებარებით ბერძანისთვის უფრო კარგი და სასარგელო წელიწადი იყო. ამ წელიწადში ყოველად ძლიერმა მისმა კანტლერმა ბევრი თავის გულის წადილი შეისრულა. მან შექკრა კავშირი აესტრიასთან, იტალიასთან და,

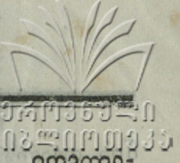
სხვებთან. ღარჩენ მხოლოდ გზის მოურავნი, ტრაქციის უფროსნი, მოძრაობის ზედამხედვენი და ერთი ოციოდე ახალი კონტროლიორები. მამონ უფრო კარგად იმუშავენს გზა და ეს ბედნიერი უფროსები უფრო გარჩვენბან, რომ მთლად იმათ დარჩეთ ის ჯამაგირები, რომელნიც ეწლა მიაქეთ ზემოხსენებულ წერილებსა მსახურებს. აბა, ეს რეფორმა იქნება, რაც იქნება, აი!..

მართალია, რკინიგზის უხვი ფლობიარება, მისი აზრის მალაყი და თამაში უფრო გულზედ გვეჭიდება, რადგან ამას მთელი ქვეყნისთვის უცემს მარღვი, მაგრამ არ შეგვიძლიან ჩავუჩუბდეთ მკითხველებს იმაზედ, თუ რა დარდი გაუშვია წარსულსა სიონალის და მისი მზარის მცხოვრებთათვის. ჩვენი პარტიკული კორრესპონდენტი გვაუწყებს, რომ ამას წინედ სიონალში ვილატ პლექოსა და მელქოს მოსვლიათ საიქილამ წერილი თავის განსვენებულის მამისაგან. და რადგანაც ამ წერილს დიდი ზედმოქმედება ჰქონია სიონალის ბედობაზედ, ამიტომ ჩვენ სიტყვა-სიტყვით გადმოვიდეთ იგი ჩვენს მკითხველებისთვის.

კოტას გასწყდა, მსაწინაც არ გააბაბათაის პოლიტიკს ქსელში. მოულოლოია აგრეთვე ბალკანის პატარა სამფლობელოთ; მათი მფლობელნი მიიწვია ბერლინი და ამ გვარად მოუგო გული და მიიხზრო თავისკენ. ისეთი გავლენა მოიკა მათზე, რომ ბალკანის ხალხთ თვისი საუკუნო მოსარჩლე, თვისი მონობის ულოლიამ განმათავისუფლებელი სახელმწიფო—რუსეთი კინაღამ სრულიად დაატოვებინა. ბულგარია იქამდინ მიიყვანა, რომ რუსეთის მფარველობა და ზედმოქმედება ერთს დროს სრულიად უარ-ჰყო და საქმე თითქმის სისხლის ღერამდინ აპირებდა მისეკას, რომ ბულგარიას დროზე არ მოეფიქრებინა და არ შეესრულებინა რუსეთის მოთხოვნილებანი, რომელთაც იგი გარეგანი ზედ-გავლენით უარსა ჰყოფდა. ბისმარკმა არც მიხრწნილი და მოუძღოლებული ოსმალეთი დასტოვა უყურადღებოდ; იმასაც შეუთამაშა, იმისი ჩათრეცა მოინდომა «სამათა კავშირში»; მუხთარ-ფაშა მიიხზო ბერლინი, მაგრამ, როდესაც შეიტყო ოსმალეთის სამახსურში მყოფთ ბერძანის ოფიცრებისგან, რომ ოსმალეთთან კავშირის დაჭერა გროშათაც არა ღირს, ზდილობიანად მოიშორა თავილამ.—მამონ ოსმალეთშიაც ისევ თავის უწინდელს მებობრებს—საფრანგეთს და ინგლისს მიჰმართა.—მათის სიტყვით ბერძანამ წარსულ წელში ბევრი კაი საქმე გაიკეთა. მისი მემკვიდრე პრინცი აწვია მსაწინას და იტალიას თავის მათლამი მებობრობის დასამტკიცებლად და შესამოწმებლად; ასე გასინჯეთ, მატინკანიც კი არ დასტოვეს და «უცოდველს» პაპასაც, რომელსაც ისე ემდურებოდენ აქამდინ, ასტუმრეს იგივე პრინცი.

აესტრიამაც, გარდა ბერძანისთან და იტალიასთან კავშირის შეკრისა,

ხარებასა; მაგრამ გული არ გაიტეხათ, ყოჩაღათ იყავით. თქვენ ცდობსჯეთ... კე ქნთ... ის უარათი გასწეთ და ჩემ საცხოვრებლათა, ამიტომ გთხოვთ, რომ ასე მოაქცეთ... რაკი მე აქ სულ თქვენი დარდი მაქვს, ამიტომ ვჩალიშობ, ადგილებს, საქმეს გიმზადებთ, რომ ეგებ აქ მინც ვააბათილოთ მანდაური მწუხანება და უიმელო ვექსილები». შენ, შვილო, უღელქო, მოგელის კუღიანთა თამეჯდომარეობა, და შენ, მელქო, გაშხდები ჩემი პარკაშიკია. ახლა, რომ აქაურ საქმეს ხამად არ შეხედეთ, გაუწყებთ აღრევე, რომ ჩემის გარაუდით, ყველას ვმჯობინებთ გავალოთ აქ ერთი კარგი «გამსესხებელი კანტორა», რადგან ეშმაკები თუმაზე თევი ოცდაორს მაურს სინარულით იძლევიან და თან ძღენე ბიცა სკოდნიათ ამ დალოცვილებს. მარგი იქნება, სიონალშიაც იყოს ერთი განყოფილება ამ კანტორისა და ქკვიანი პლექა განაგებდეს მას. მით ერთი კი აქ მომე შევლენით: ეშმაკები გიყ... ბედოვლათები ყოფილან, და ამიტომ მე ყელამდინ საქმეებით ვარ წიმოყრილი. მანდაური მოგებაც ჩქარა მომამევედეთ. აბა რაღა მოგწეროთ და თევი შეგაწყინოთ. ახლა თქვენ იცით. «თქვენი მამა ოს...» მორჩესონდენტი იწერება, რომ, საუბედუროდ, ვერ გავარჩიე მთლად

ბერი თავისი სურვილი შეისრულა. ის დიდი ხანია ელტვის ყველა სახელმწიფოზე უპირატესი გავლენა მოიქცეს ზალკანის ნახევარ კუნძულზე — ეს საჭიროდ მიაჩნია მას თვისის საკუთარს არსებობისათვის; და აი ამ წელიწადში თუ სრულიად არა, რამდენიმე მანტ მიხვდა ამ წადილს, რასაკვირველია, ზსმარკის მეოხებით. იმან დაამშვიდა ზოსნია და ჰერცოგოვინა და დაიხლოვა ყველა ბალკანის პატარა სახელმწიფოები, გარდა ჩერნოგორიისა, რომელიც არავის ძიძობას არ საჭიროებს და მარტოდ ყოფნა ჰსურს.

მაგრამ შინ პესტრის იმპერიაში სლონიანთა ხალხის ნაციონალური მოძრაობა ისე გაძლიერდა, იმ წერტილამდე მიადგინა, რომ, თუ პესტრის მმართველობა არ დააკმაყოფილებს მათს სურვილს, მათ მოთხოვნილებათ, ჰაბსბურგის იმპერიის მართლიანობა და უფლებობა ძლიერ საშინაო მდგომარეობაში იქნება.

პრც ყოველად ძლიერი მფლობელი მოსაგლეითა — ინგლისი დაგელო უფლებად წარსულმა წელიწადმა. ინგლისი ძლიერ შეაფოთა და მოსვენება აღარ მისცა ირლანდიის მიწის-მფლობელობის საქმეზე და შედინამიტეთ; სახლების ფეთქებამ და ჯოჯოხეთის მაშინის შიშმა ძილი და მოსვენება დაუფრთხო ზღადატონს და მისს კაბინეტს.

ბარეშე საქმეებიც არ აძლიერდნენ წარსულს წელს ინგლისის მოსვენებას: ჯერ მკვიტის საქმეების მოწყობას, განვითარებას მოუნდა იგი; როდესაც ამას მორჩა და მკვიტიდკან ჯარების გამოყვანა დააპირა, ამ დროს ჯერ ჩინეთის საქმე დაატყდა ზედ და მერე

სახელი, ამ ორი სათაური ასაგების მეტოქე. მაგრამ თურმე საქმე იმაშია, რომ ბედნიერ სილნალს საიქიოსაც კი ჰყოლიან გულის შემატყვიარნი. ამ წერილს, თურმე, მოუბრუნია მთელი სილნალი, ყველას წაუკითხნია მისი საინტერესო შინაარსი და ბერს დასჯდომია ჰკეაში «გამსენებელი კანტორის» გაღებას. მაგრამ ყველასთვის დაუსწვრია ვილაც ბედნიერს, ბ. ა. ამირხანოვს. თუმცა მისი კანტორა გარეგნობით თურმე უბრალოდ უქანს წააგავს, მაგრამ ამით უფრო აბედნიერებს გლეხ-კაცს, რომ, გაჭირებაში, არ მოერიდოს იგი და პირდაპირ წაყოს შიგ თავისი ვანწირული თაფი, გაებას მახეში. საიქიოს რჩევა თურმე ისე გამოხდგომია ბ. ამირხანოვს, რომ ეხლა თითქმის მთელი მაზრა იმისი მოვალე-მონარკეა, და კანტორას პატრონი აგროვებს მთიყვლეების მონაგარს, საიქიოს წასადებად, და იქ უფრო ბერი სარგებლის იღებს ხელ-უხვი ეშმაკების საგან... მაშინ... სილნალი ვისზედ რა ნაკლები გეგონათ თქვენა...

მითომ სურამი კი ჩამოუყარდება ვისმე თქვენც არ მომიკვდეთ... მართალია, სურამს დიდი პრეტენზიები აქვს — ქალაქის სახელი გაბტყელოს და აქამდის კი ჯერ სასწავლებელიც არა აქვსთ იქაურს ქართველებს — და ან რად უნდათ — მაგრამ მაინც სურამი მაგარი და ძირიანია, როგორც

ცრუ-წინასწარმეტყველი მახდის მოქმედობამ დაუფანტა დავთრები, ერთიანად არიო-ღარია მისი მოსაზრებანი და პლანები.

საწყალი მკვიტე! ძლიერს მორჩა პრაბ-ფაშას, — ის იყო, თუ სრულიად არა, ცოტათი მაინც, რჩებოდა ინგლისის ბატონობასაც, აპირებდა ცოტათვის უფლად ამოსუნთქვას და ამ დროს ჯერ ხოლოვამ დაუწყა ქლეტა და მერე გამოჩნდა ხოლოვანე უარესი ვილაც მახდი, რომელმაც სამჯერ დაამტვრია ცხვირ-პირი და, ისედაც უძლური, სულით დაცემული მკვიტის მმართველობა ჩააგდო საშინელს სასოწარკვეთილებაში და აღარ უწყის, რა მოაგვაროს. ამ წელიწადმა ისევე ისე შეურყვევლად, ისევე გმირულად დასტოვა მახდი, რომელიც თავისი მძლავრის ხელით მთელს მაჰმადიანთ ქვეყანასა რევს.

მსმალეთიც მკვიტეზე ნაკლებ არ შეაფიქრანა მახდის გაძლიერებამ. სომხეთის საქმესა და საზოგადოდ შინაურს ურიგობას გარდა, მახდის ზედ გავლენა დაეტყო მსმალეთის ხალხს და მმართველობამ აღარ იცის, რომელს ერთს უბედურებას გაუძლოს.

საარსეთშიც გამოჩნდა ვილაც ცრუ-წინასწარ-მეტყველი, მაგრამ ამბობენ, რომ იმას ბერი არა შეუძლიან-რაო.

ერთი სიტყვით, წარსულს წელიწადს ძნელად ვინმე გადარჩა, რომ მანკი არ დასდო, გარდა ორის თავისუფალი და ბედნიერის ქვეყნისა — ამერიკისა და შვეიცარიისა. მაინც წყნარად მშვიდობიანად, უსისხლოდ იღწიან მოქალაქეებრივ წარმატების ასპარეზზე; ესენი იქამდენ აღმალდენ გრანებით, იმ წარმატებამდენ მივიდენ, რომ მთელს კაცობრიობას წინააღუ-

ბისი განთქმული ციხე. მარტო ერთი იქაური მ. ტერტერა ღირს თავის წინა... ოქროდ. მალტუზის მიმდევარი ბძანებულა მ. ტერტერა და სწამს თურმე რომ კაცობრიობის უბედურება სულ იმაზედ ჰკიდია, რომ ხალხი თავ-დაუტყვარია სიყვარულში, ქალი და კაცი ელტვიან ერთმანეთს და აქედამ მრავლდება საწყალი ხალხი; მაშინ როდესაც შენახვის ილაჯი კი თანდისთან კლებულობსო. ამიტომ საჭიროა სქესებმა აიღონ ერთმანეთზედ ხელიო და ჩამოეხსნენ გაშაუბელურებელს ცოლ-ქმრობასაო. არ ჩამოეხსნებიან და, მაშინ ვინც ჯვარი-წერის გუნებაზე მოვა, დამითვალოს ოცი-ოც-და-ათი თუმანო; არა და, მე არ შემძლიან ნება მოგცეთო. აი, ასეთი ფილოსოფია მართლა კარგია ცხოვრებაში, აი, ნეტავი სურამის სომხობას...

მაგრამ ეპ, რკინის-გზაც თავის საქმეებს გასწმედავს, სილნალიც გაცეცარცინება საიქიოდგან შთაგანებულს კანტორას, სურამიც მოთავსდება თავის ტერტერასთან; მაგრამ ჩვენი თბილისელი ქართველები და ქართული თეატრი კი ერთმანეთში აქამდის ვერ გაეწყვენ ისე, როგორც სასურველია ყველასთვის. ერთი მამაკვირებოი სენი აგვევა უკან ეს ამდენი ხანია და ყოველს საზოგადო საქმეს უთხრის ძიქს. ეს გახლავს ჩვენი გაუწყურთნელობა საზოგადო მოქმედე-

დგენ და პირობა დასდევს ერთმანეთში — დღის იქით ყველა ჩვენი ურთიერთობრივი საქმეები მედიატორული წესით გადაწყვეტით და ერთმანეთის სისხლის-ღერა ავიცილოთ თავიდანაო.

საქმეობა

(ჩრდილოეთის საავტონომია.)

30 დეკემბერს.

პატარაპატარა. მეცნიერებათა აკადემიაში გუშინ წლიური აქტი წაიკითხეს. დაესწრნენ: მიტროპოლიტი ბი-პეტერბურგისა, კივივისა და ვარშავისა, მინისტრები: სახალხო განათლებისა და გზათა გამგეობისა, დიდი სამსახურის კაცნი, პროფესორები და მრავალი ხალხი. თავს-მჯდომარედ იყო ვიცე-პრეზიდენტი ბუნიაკოვსკი. აკადემიკმა ვესელოვსკიმ წაიკითხა ჭიზიკო-მათემატიკურ და ისტორიკო-ჭიკოლოგიურ განყოფილებებზე წლიური ანგარიში, რომლიდგანაც ვაჯი ვტუობილობით, რომ აკადემიასა სწადიან გამოსცეს ყველა თხზულებანი ტატიშჩევისა, რომელსაც 1886 წელს შეესრულდება ორასი წლის იუბილეი. აკადემიკმა სუხომლინოვმა წაიკითხა ანგარიში რუსულ სიტყვიერებაზე. აკადემიკმა აგოლახოვმა წაიკითხა ცნობები მოსკოვის სახელმწიფოს «ბოიარებისა» (მფლობელი თავადები) საბჭოზე, მისი განაჩენების და პროტოკოლების შემწეობით. მერე წაიკითხეს სიახლად ამორჩეულთა საპატიო წევრთა და კორესპოდენტთა.

ბაში. მერ იქნა, ვერ გავარჩიეთ ჩვენი საკუთარი «მე» საზოგადო საქმიდგან. თითქმის ყველგან უმაღლეს ადგილს ეძლეოთ ჩვენს ოთხგო-შიანს პიროვნებას, და, ოღონ ამ უკანასკნელს არაფერ შეეხოს და, საქვეყნო საქმე ვინდ ძირიანად ამომებს და ამოვარდეს ჩვენი სამშობლოს ნიადაგიდგან.

ხვალ, 2 იანვარს, სწორედ შესრულდება 34 წელიწადი, რაც პირველად გაიმართა თბილისში ქართული წარმოდგენა, ჩვენი სცენისთვის დაუეწყარის ბიორგი მრისთვის მეთაურობით. მართლმაც დასმა გარდასწყვიტა ოცდა თოთხმეტის წლის იუბილეი (ოცდა თოთხმეტი წლის იუბილეი რატო არ გამოგონის) გადაიხალდას დღეს, 1 იანვარს, და ეს დღე დააწესოს მუდმივ მოსაგონებლად ქართული თეატრის დამარსებელის, ბიორგი მრისთვისა, და თითონ ამ დღესაც დაუძახოს სახელად «ბიორგის» დღე, ანუ უფრო მოსახლენი რამ.

შველგან და ყველაფერში აქვს ჟამთა-ვითარებას უშველგებელი ძალა, უდიდესი მნიშვნელობა. მაგრამ ჩვენსეთი მაგარი ავტობიობის ხალხნი ვართ, რომ კლდესაც კი დავეჯახებით და კიდევ ფიქრიც არ არის. აკი ერთს ვილაც ჩვენებურს მხედარს ამბობენ, რომელსაც შიგ შუბლში მოჰხვედრია ცხელი ტყვია და ისე გადმოვარდნილა ეს ტყვია უკან, თითქო რკინის

უკანსკნელთა რუსებში ითვლებიან უნივერსიტეტის პროფესორები: მოსკოვისა — შოპოვი, უზანისა — ბუნიჩი და ოვოროვისისა — კოვალევსკი.

31 დეკემბერს. პატარაპატარა. როგორც ისმის ახალი პროექტი შესახებ ჭაბრიკებისა, ქარხნებისა და ხელოვნობის მრეწველობის უმთავრესად იმაზედ იქნება დაფუძნებული, რომ ამქრული წუობილება მოსკოვს და დაწესდეს მრეწველებითი ახანაგობანი. ახალი კანონები უნდა მთელს იმპერიასზედ გავრცელდენ. «Новое Время» ამბობს, რომ პეტერბურგის პოლიციის უფროსს მტკიცე წადილი კამოუცხადებია, რათა ყოველის დოქის-ძიებით მოსკობილ იქმნას ზოგიერთ პოლიციელების მხრივ ჩემ-ჩემად ქრთამების ადგება.

მღმსა. გუშინ გარდაიცვალა ცნობილი გენერალი ჭადაიევი.

პატარაპატარა. გზათა სამინისტრომ ხაზინისთვის უფრო სასარგებლოდ სცნობს რომ შედგენილ იქმნას რკინი-გზის ბატალიონები. ამისათვის განზრახვა აქვთ გენერალ ანენკოვის ზედამხედველობით გაიყვანონ რადენიმე რკინი-გზა სიგძით სამი ათასი ვერსამდე. ბარლინი. გრაფი გერბერტ ბისმარკი, შვილი გერმანიის კანცლერისა, გადაიყვანეს პეტერბურგში გერმანიის საელჩოში.

გონ-კონანი. ხაიონ ს კუნძულის მცხოვრებთა თხოვნისამებრ ჩინელებმა გაგზავნეს 2000 ჯარისკაცი რათა ჭრანსკულებსაგან დაეკვან კუნძულები.

ყველს დაეჯახაო, იურმე ვერც კი გაუთხაჯნა შუბლის კნი. ამისთანა მაგარი შუბლი მიუღიათ ნიშნად ნამეტანი გონიერებისა და უბრალო მხედარი იერარხის მალა თაროზედ ჩამოუსვამთ.

ეს გამოჩენილი შუბლი მოასწავებს ჩვენს საყოველთაო სიმაგრეს. ჟამთავითარებას ისე ჩაუტყით ჯაბრში, რომ ნირიც ვერ გვიცეალა, საცა საჭირო იყო და, სხვათა შორის, თეატრის საქმეებშიაც. 34 წელმა ისე გაიარა თეატრისთვის, თითქო არც კი გაუვლიაო, თითქო 1350 წელი გუშინწინებში იყო და არა 34 წლის წინადაო, თითქო ამოტელა ხნის განმავლობაში ჩვენ არც კი გვიცხოვრია... აბა, ასეთის სიმგრება ბიკობაცა და!

იუბილის დღისთვის მუდამ ითამაშებენ ბიორგი მრისთვის პიესებს. დღესთვის დანიშნულია: «გაყრა», კომედია, პირველი მოქმედება; «ძუნწი», კომ. 3 მოქმედება; «შინმაჩინს-ქული», ვოდელი 1 მოქმედება.

შენ უყურე, მკითხელო, თუ ეს წელიწადიც მაგარი გულისა გამოდგეს, არ ჩამოუყარდეს დროების სასტიკ მოთხოვნილებას, უფრო ტკბილი «ნანინა» დაგვიმღეროს და მიგვაძინოს!.. არა, ძილო ურიგო არ არის, მაგრამ ხანდისხნ გამოლვიდება კი კარგია, ღეთის წინაშე.